

ŻYCIE NAUKOWE

SYTUACJA WEWNĘTRZNA I MIĘDZYKONTOREWOWA WŁOCH W LATACH 1945—1946

Z ogromną starannością historycy włoscy przygotowali kolejne spotkanie naukowe Międzynarodowego Komitetu II Wojny Światowej, które poświęcone było sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej Italii od wyzwolenia po ustanowienie republiki. Jest to więc okres ponad roku, który w powojennej i obecnej historii Włoch odegrał poważną rolę. Wśród organizatorów znalazły się zarówno placówki naukowe (Istituto Nazionale per la Storia del Movimento di Liberazione in Italia, Istituto Storico della Resistenza in Toscana), jak również Toskański Komitet Regionalny Trzydziestolecia Wyzwolenia, władze regionu toskańskiego oraz Florencji.

W składzie komitetu honorowego konferencji znaleźli się wybitni działacze włoskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego (Luigi Longo, Pietro Nenni, Umberto Terracini), wybitni politycy Italii (Ugo La Malfa, Giuseppe Saragat, Giovanni Gronchi), przedstawiciele władz regionalnych, miejskich, świata nauki. Wśród członków Komitetu Naukowego Konferencji widniały nazwiska członków Prezydium i dyrekcji włoskiego Narodowego Instytutu Historii Ruchu Wyzwoleńczego z Mediolanu. Prezydentem honorowym tegoż Instytutu oraz jego założycielem jest Ferruccio Parri. Nazwisko senatora Parriego widniało w rozszerzonym temacie konferencji. W intencji organizatorów konferencji działalność rządu z Parriem na czele (druga połowa 1945 r.) była przedmiotem zainteresowania referentów i dyskutantów w czasie jednego dnia obrad. Należy zauważyć, że prawie 90-letni Ferruccio Parri uczestniczył

w obradach odbywających się we Florencji od 26 do 28 marca 1976 r.

Rolę rządu Parriego w dziejach Italii silnie podkreślał znany historyk Enzo Santarelli, który w inauguracyjnym, bardzo obszernym wystąpieniu omówił sytuację wewnętrzną Włoch wyzwolonych spod okupacji hitlerowskiej. Santarelli wskazał na zmieniającą się rolę partii politycznych, szczególnie zaś „Partii Czynu” (Partito d’Azione). Parri należał do organizatorów walki partyzanckiej po 8 września 1943 r. Współ z Raffaele Cadorna i Luigi Longo stał na czele ochotniczego Korpusu Wyzwolenia w północnych Włoszech. Drugim, głównym nurtem relacji E. Santarellego było ukazanie procesu rekonstrukcji partii politycznych, który w głównych zarysach dokonał się w latach 1942—1943. Przywrócenie tradycyjnej funkcji partiom stworzyło nową sytuację wewnętrzną. Partie stanęły na czele stopniowo nasilającej się walki o treści i formy życia politycznego i społeczno-gospodarczego postfaszystowskich Włoch. Proces ten, charakteryzujący się ogromnym wzrostem roli trzech głównych sił politycznych Italii (komunistów, socjalistów i szczególnie chrześcijańskich demokratów) zawierał dramatyczne momenty, których liczne przykłady dostarcza okres od wyzwolenia Rzymu do powstania Republiki (czerwiec 1944 — czerwiec 1946).

Niektóre problemy sygnalizowane w referacie inauguracyjnym Santarellego zostały rozwinięte przez kolejnych mówców. Pietro Barucci omówił kwestię odbudowy przemysłu i reorganizacji życia ekonomicznego Italii. Wiele polemik wywołał komunikat grupy

uczonych z Mediolanu (m. in. Antonio Gibelli, Massimo Legnani), prezentujący niektóre aspekty sytuacji społecznej Włoch na przełomie wojny i pokoju. Jeden z trudniejszych aspektów tego złożonego problemu — oczyszczanie aparatu państwowego z przedstawicieli skompromitowanego reżimu — omówił Marcello Flores.

Dyskusja nad zjawiskami społecznymi, w tym szczególnie wspomniana sprawa „oczyszczania” (*l'epurazione*), były okazją do ostrej polemiki przedstawicieli różnych orientacji politycznych. Należy w tym miejscu zauważyć, że obrady toczyły się w obecności 300—500-osobowego audytorium złożonego z historyków zagranicznych (jedno lub dwuosobowe delegacje z 15 krajów), historyków włoskich, młodzieży akademickiej Florencji oraz sporej grupy byłych i obecnych działaczy politycznych i partyjnych. Ci ostatni, wielokrotnie nieraz ze szkodą dla merytorycznej dyskusji, zabierali głos (głównie socjaliści, komuniści i chrześcijańscy demokraci), traktując wystąpienia jako dalszy ciąg toczącej się w przeszłości i na bieżąco, bardzo złożonej walki politycznej.

Problemy dotyczące sytuacji wewnętrznej Italii 1945—1946 były wielokrotnie przypomniane w kolejnym dniu obrad, który w zamierzeniu organizatorów był poświęcony kwestiom międzynarodowym. Sytuację międzynarodową Italii, ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska aliantów w okresie 1943—1946, omówił Enzo Collotti; stosunki włosko-jugosłowiańskie — Teodoro Sala; okupację angloamerykańską oraz politykę tych krajów wobec Italii — David Ellwood; stanowisko ZSRR — Gregori Filatow; stosunki francusko-włoskie — Pierre Guillen; udział Polaków w wyzwoleniu Włoch — Stanisław Sierpowski. Rozległość prezentowanej problematyki, ilość referatów przy braku limitu czasowego spowodowało, że niewiele czasu starczyło na dyskusję.

Przewodniczący posiedzenia (prof. Guido Quazza), zniewolony programem konferencji (wieczorem prezentowano film pt. *Lotta partigiana* Paolo Gobettiego i Giuseppe Riso oraz *Cinegiornali Luce* z okresu 1940—1943) przesunął dyskusję na dzień następny. Jednakże ostatniego dnia, poświęconego ponownie sprawom wewnętrznym, zabrakło możliwości na kompleksową analizę sytuacji międzynarodowej. Giorgio Vaccarino przedstawił wzajemne związki zachodzące między rządem kierowanym przez Ferruccio Parriego a głównymi siłami politycznymi kraju. Zagadnienie upadku tego rządu bardzo obszernie omówił Pietro Scoppola, prezentując warunki, które umożliwiły powstanie pierwszego rządu Alceste de Gasperiego. W dwugodzinnej oracji autora licznych monografii poświęconych historii włoskiego ruchu chrześcijańskiego starano się przekonać słuchaczy, że politycy chrześcijańskiej demokracji nie odegrali decydującej roli w obaleniu rządu Parriego. Zdaniem Scoppoli, główną rolę w torowaniu drogi chrześcijańskiej demokracji do władzy spełnił Emilio Lussu oraz działacze partii lewicowych, nie wyłączając komunistów. Żywa, właściwa Włochom — reakcja na głoszone w referacie tezy oraz merytoryczna polemika z opiniami Pietra Scoppoli były potwierdzeniem silnego związku między badaniami historycznymi i politycznymi.

Uwieńczeniem ogromnej pracy organizacyjnej ma być publikacja materiałów z konferencji, na którą złożyły się przygotowane wcześniej referaty i komunikaty. Nie stenografowana ani rejestrowana w szczegółowym zapisie dyskusja nie znajdzie się w publikacji. Tylko nieliczne zresztą głosy korespondowały z poważnym i najczęściej bogato dokumentowanym materiałem reprezentowanym w referatach.

STANISŁAW SIERPOWSKI